

O'ZBEK VA KOREYS ADABIYOTIDA ONA OBRAZINING QIYOSIY TAHLILI

Islomova D.F.¹

Ilmiy rahbar: Aziza Soleyeva

Annotatsiya:

Mazkur maqolada o'zbek va koreys adabiyotidagi ona obrazining o'ziga xos xususiyatlari O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" qissasi va Pak Van Soning "Onaning qoziqlari" asarlari misolida qiyosiy tahlil qilinadi. Har ikki asarda ona obrazining milliy mentalitet, tarixiy sharoiti va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllanishi, shuningdek, ushbu obrazlarning o'xshash va farqli jihatlari ochib beriladi. Izanishlar natijalari ikki xalq adabiyoti va madaniyatining o'zaro yaqinligini anglashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: ona obrazi, qiyosiy adabiyotshunoslik, O'tkir Hoshimov, Pak Van So, "Dunyoning ishlari", "Onaning qoziqlari", milliy qadriyatlar, badiiy tahlil.

Adabiyotshunoslikda umuminsoniy obrazlarni turli xalqlar adabiyoti misolida qiyosiy o'rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Ona obrazi esa har bir xalq adabiyotida alohida o'rin tutib, milliy qadriyatlar, urf-odatlar va oilaviy munosabatlarning badiiy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbek adabiyotining taniqli vakili O'tkir Hoshimov (1941-2013) va koreys adabiyotining yirik namoyandasi Pak Van So (박완서, 朴婉緒, 1931-2011) ijodida ona obrazi chuqur psixologik talqinda berilgan. Xususan, O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" (1982) qissasi va Pak Van Soning "Onaning qoziqlari" (엄마의 말뚝, 1980-1991) asarlari ushbu obraz talqinining eng yorqin namunalari hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning maqsadi-ikki asardagi ona obrazining o'xshash va farqli jihatlari aniqlash, ularning milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan bog'liqligini ochib berish hamda badiiy ifoda vositalarini qiyosiy tahlil qilishdan iborat. O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" asaridagi ona obrazining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash; Pak Van Soning "Onaning qoziqlari" asaridagi ona obrazining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash; Ikki asardagi ona obrazlarini qiyosiy tahlil qilish orqali ularning o'xshash va farqli jihatlari ochib berish;

Ona obrazining badiiy ifoda vositalarini tahlil qilish.

O'tkir Hoshimov o'zbek adabiyotining eng sara namoyandalaridan biri bo'lib, uning "Dunyoning ishlari" qissasi muallif tomonidan "Eng aziz odam-onam" obraziga bag'ishlangan asardir. Asar sovet davri o'zbek adabiyotining eng sevimli asarlaridan biriga aylangan va hozirgi kungacha maktab dasturlaridan mustahkam o'rin olgan. Asar haqida adabiyotshunos olim Gulnoza Oripova shunday yozadi: "O'tkir Hoshimovning psixologik tahlili, uning asarlarini jozibador qiladigan jihat, "Dunyoning ishlari" qissasida to'liq aks etgan. Bu asar ona haqida, ona qalbining cheksiz saxovati haqidagi o'ziga xos novellalardan tashkil topgan".

Asarda ona obrazining ichki dunyosi, farzandlariga bo'lgan cheksiz muhabbati va ularning taqdiri uchun qayg'urishi mahorat bilan tasvirlangan. Ernazarova Laylo va Axtamova Sevinch ta'kidlaganidek, "Asardagi har bir novella onaning turli qirralarini ochib beradi. Jumladan, "Iltijo" novellasida bola onasining quvonch va baxtini, uning har bir harakatining ma'nosini, iymon va e'tiqodini tabiat tasvirlari-"kamalak", "yomg'ir", "quyosh" orqali ifodalaydi va psixologik uyg'unlikka erishadi". Asarning "Gilam paypoq" novellasida onaning fidoyiligi ta'sirchan tasvirlangan: "Oyog'i og'riydi. Sovuq tushsa, shishib, zirqirab og'riydi". Bola har yili onasiga Kavkazdan gilam paypoq olib keladi. Buning sababi-bir kuni

¹ Islomova Durdona Fozil qizi, SamDCHTI sharq tillar fakulteti

onasining o'g'li qattiq sovuqotib, isitmasi ko'tarilganida, uni shosha-pisha ko'rpachaga o'rab, qor yog'ayotganiga qaramay, shifoxonaga olib boradi. Bola hayoti saqlanib qoladi, ammo ona shosha-pishalikda yalang oyoq qolib, umrbod kasalga chalinadi. Tadqiqotchi Sabrina Yazi (Avstriya Fanlar Akademiyasi) ta'kidlashicha, Hoshimov asarida ona obrazi orqali gender rollari sovet tipidagi emansipatsiyaga qarama-qarshi tarzda belgilanadi va sovet ta'limi rad etgan mahalliy bilim turlari qadrlanadi. Asarning birinchi bobida muallif onasini eslab shunday tasavvur qiladi: "Bilmadim, ehtimol o'sha oq, oydin kechalarda onam ilk bor qo'limga qalam tutqazgandir".

Pak Van So (박완서, 朴婉緒) zamonaviy koreys adabiyotining eng mashhur ayol yozuvchilaridan biri bo'lib, uning "Onaning qoziqlari" (엄마의 말뚝) qissasi uch qismdan iborat bo'lib, 1980-1991 yillar oralig'ida yozilgan. Asar koreys adabiyotida ona obrazi talqinining eng yorqin namunalari hisoblanadi.

Koreys adabiyotshunosi Li Sun Xi (이순희) ta'kidlaganidek, asar "Mustamlakachilik va ozodlik, Koreya urushi va undan keyin ham davom etayotgan bo'linish realiyasida yashagan bir ayol hayotining qarshilik va umidsizliklarining yozuvidir".

Asarda Koreya urushi (한국전쟁, 1950-1953) va undan keyingi og'ir yillarda yashagan ona obrazi tasvirlangan. Pak Van So asarlarida urush travmasi va uning psixologik ta'siri chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotchi Yu Ji Von (유지원) ta'kidlashicha, "Pak Van Soning urush adabiyotiga oid asosiy asarlari—"Yalang'och daraxt" (나무, 1970), "Singanni kim yedi?" (그 많던 싱아는 누가 다 먹었을까, 1992), "U tog' haqiqatan u yerda edimi?" (그 산이 정말 거기 있었을까, 1995), "Onaning qoziqlari" (엄마의 말뚝, 1980-1991) va boshqalarda urush travmasi va uning psixologik ta'siri tahlil qilingan". Asarda ona zamonaviy dunyoga intilish bilan birga, feodal ijtimoiy tarmoqdan chiqib ketishga harakat qiladi.

Pak Van So qalamidagi ona obrazi-tashqi ko'rinishda oddiy, ammo ichki dunyosida ulkan kuchni saqlagan ayol. Uning qahramonligi shovqin-suronsiz, ammo chuqur ma'noli. Kim Ju Xi (김주희) ta'kidlaganidek, "Pak Van So va Kim Ae Ran (김애란) tasvirlagan ikki ona o'z davrining patriarxal bosimi ostida qizlari bilan munosabatda bo'lgan".

Yu Ji Von (유지원) esa "Onaning qoziqlari" va xitoylik yozuvchi Yan Geling (严歌苓) ning "Gullar urushi" (金陵十三钗) asarlarini qiyosiy tahlil qilib, "ikkala asar ham urushning shafqatsizligini oddiygina tasvirlashdan tashqari, retrospektiv hikoya tuzilmalari, ramziy makon tasvirlari va axloqiy munosabatlar tasviri orqali tarixiy falokatlar ichidagi ayol subyektlarining ko'p qirrali tajribalarini o'rganadi". Ikkala asarda ham ona farzandlari uchun o'zini qurbon qiladi. O'tkir Hoshimov asarida ona sovuqda yalang oyoq qolib, umrbod kasalga chalinadi; Pak Van So asarida esa ona farzandlarini ochlik va qashshoqlikdan asrash uchun kurashadi.

Ikkala asardagi onalar hayotning eng og'ir sinovlarida ham sabr va matonat namunasini ko'rsatadi. Hoshimov asaridagi ona "Ha, endi qariganda, ko'nikib qolgan" deb taskin topsa, Pak Van So asaridagi ona "Jarlik ustidagi qoziq" misoli beqarorlikka qaramay, o'z kurashini davom ettiradi.

Ikkala asarda ham ona oilaning ma'naviy markazi sifatida talqin qilingan. Sabrina Yazi ta'kidlaganidek, Hoshimov asarida ona farzandiga "qalam tutqazuvchi", asarning asl muallifi sifatida ko'rsatilgan. Pak Von Suh asarida esa ona "yangi dunyoga intilish" da oilani yetaklovchi kuchdir.

Pak Van So asaridagi ona obrazi aniq tarixiy davr-Koreya urushi (한국전쟁) va undan keyingi qayta qurish yillari bilan bog'liq holda berilgan. Sabrina Yazi ta'kidlaganidek, O'tkir Hoshimov asaridagi "voqealar inqilob davrida emas, balki Ulug' Vatan urushidan keyingi yillarda sodir bo'ladi". Biroq, Hoshimov asarida davlat ko'pincha "yo'qligi bilan ajralib

turadi” va “mahalliy muhit omillari–oila, jamoa tarmoqlari, mahalliy tabiat, mistik va diniy amaliyotlar zaruriy taskin beradi”.

O‘zbek yozuvchisi ona obrazini ko‘proq hissiy va ta‘sirchan vositalar bilan tasvirlagan bo‘lsa, koreys adabiyoti namoyandasi vazmin, ammo chuqur ma‘noli uslubda ona obrazini yaratgan. Bu farq milliy mentalitet va adabiy an‘analar bilan bog‘liq.

Pak Van So asaridagi ona jamiyatdagi o‘z mavqei uchun kurashuvchi ayol sifatida gavdalanasa, O‘tkir Hoshimov qalamidagi ona ko‘proq oilaviy doiradagi obraz sifatida namoyon bo‘ladi. Koreys adabiyotshunosi Kim Un Sun fikricha, “onaning zamonaviy dunyoga intilishi, feodal jamiyat chegarasini yorib o‘tishi Seul shahar darvozalari ichidagi aniq maqsad nuqtasiga aylantirilgan”.

O‘tkir Hoshimov asarida ona obrazi ko‘pincha dialoglar orqali ochib beriladi. Ernazarova Laylo va Axtamova Sevinch ta‘kidlaganidek, “ikkala yaratuvchining novellalar turkumi bolalarning tasavvurlari bilan assotsiativ syujet chizig‘i orqali hikoya qilinadi”.

Asarda ona nutqining jonliligi, xalq og‘zaki ijodiga xos ifodalarning qo‘llanishi diqqatga sazovor. Shuningdek, arabcha so‘zlarning qo‘llanishi orqali milliy qadriyatlarga ishora qilinadi. Ichki monologlar onaning ruhiy kechinmalarini chuqur aks ettiradi.

Pak Van So asarida ona obrazi tashqi tasvir va harakatlar orqali gavdalanadi. “Qoziqlar” (말뚝) ramziy detal sifatida muhim ma‘no yuklaydi. Kim Un Sun ta‘riflaganidek, “Jarlik ustidagi qoziq–bu beqarorlik timsoli, ammo ayni paytda ona bu beqarorlikni dinamik kuch sifatida qabul qilib, kelajakni izlash vazifasini qoldiradi”.

Vaqt va makon o‘zgarishlari ona obrazining turli qirralarini ochib beradi. Asarning uch qismi turli davrlarni qamrab olib, onaning hayot yo‘lining turli bosqichlarini ko‘rsatadi. Seul Milliy Universiteti (서울대학교) tadqiqotida ta‘kidlanganidek, “Pak Van So romanlarida vaqt va makon o‘zgarishlari qahramonlarning psixologik holatini ochib berishda muhim rol o‘ynaydi”.

XULOSA

O‘tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” va Pak Van Soning “Onaning qoziqlari” asarlaridagi ona obrazlari turli milliy adabiyotlarga mansub bo‘lishiga qaramay, umuminsoniy qadriyatlar asosida birlashadi. Ikkala asarda ham ona–fidoyilik, sabr-toqat, mehr-muhabbat va ma‘naviy kuch timsoli sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, har ikki yozuvchi o‘z xalqining mentaliteti, tarixi va madaniyatidan kelib chiqqan holda ona obrazining o‘ziga xos qirralarini ochib bergan. O‘tkir Hoshimov asarida ona obrazi orqali milliy qadriyatlar va an‘analar, mustaqillik arafasidagi o‘zbek jamiyatining intilishlari aks ettirilgan bo‘lsa, Pak Van So asarida ona obrazi orqali Koreya urushi va undan keyingi davrda koreys ayolining boshidan kechirgan sinovlari, zamonaviy jamiyatdagi o‘rni va kurashi tasvirlangan.

O‘zbek va koreys adabiyotidagi ona obrazlarini qiyosiy o‘rganish ikki xalq ma‘naviy dunyosining o‘zaro yaqinligini anglashga, umuminsoniy qadriyatlarni chuqurroq tushunishga xizmat qiladi. Bu esa turli madaniyatlar o‘rtasidagi hamjihatlik va o‘zaro hurmatni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ўткир Ҳошимов. Дуёнинг ишлари. – Тошкент: “Шарқ” нашриёти, 2005. – 256 б. (Ilm-ziyo-zakovat nashri, 2019)
2. Каримов В. Адабиётшуносликка кириш. – Тошкент: “Фан” нашриёти, 2017. – 320 б.
3. Мадаев О. Қиёсий адабиётшунослик асослари. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2018. – 298 б.
4. Назаров Б. Ўзбек романчилиги. – Тошкент: “Фан” нашриёти, 2010. – 284 б.
5. Қосимов Б. Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти. – Тошкент: “Маънавият” нашриёти, 2015. – 336 б.
6. Раҳмонова Д. Ўзбек адабиётида аёл образи талқини. – Тошкент, 2019. – 156 б.

7. Саидов А. Шарқ адабиётида ахлоқий қадриятлар. – Тошкент:“Ёзувчи” нашриёти, 2016. – 224 б.
8. Султонов И. Адабиёт назарияси. – Тошкент:“Шарқ” нашриёти, 2014. – 368 б.
9. Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Axtamova Sevinch Jamshedovna.“The 10. Expression of the Figure of ‘Mother’ in the Story ‘The Works of the World’ by O’tkir Hoshimov.” Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research, 2025. – P. 1-7.
10. Jaszi, Sabrina.“Modeling Motherhood in O’tkir Hoshimov’s Dunyoning ishlari (‘Earthly Things’): The Soviet Memoir of Childhood and its Transformations in Central Asia.” Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2024. – 25 p.
11. Oripova, Gulnoza Murodilovna, et al.“Interpretation of Mother Image in Literature.” CyberLeninka, 2022. – P. 110-115.
12. Korean Literature Encyclopedia. – Seoul: Seoul National University Press, 2010. – 892 p.
13. Korean Literature Anthology. – Seoul, 2015. – 568 p.
14. 박완서. 엄마의 말뚝 1,2,3 부. – 서울: 1980-1991.
15. 13. (Pak Van So. Onaning qoziqlari 1,2,3-qism. – Seul, 1980-1991.)
16. 김은선. 근대도시권력의 유혹과 배반 - 박완서의 ‘엄마의 말뚝’ 1·2·3 연작을 중심으로. – KCI, 2015. – 107-124 쪽.
17. 15. (Kim Un Sun. Zamonaviy shahar kuchining vasvasasi va xiyonati - Pak Van Soning“Onaning qoziqlari” 1·2·3 turkumi asosida. – KCI, 2015. – B. 107-124.)
18. 김주희. 어머니-딸-가부장(제)의 관계 변화 양상 - 박완서의 ‘엄마의 말뚝’ 연작과 김애란의 ‘칼자국’을 대상으로. – KCI, 2024. – 61-80 쪽.
19. 17. (Kim Ju Xi. Ona-qiz-patriarxat munosabatlarining o’zgarish jihatlari - Pak Van Soning“Onaning qoziqlari” turkumi va Kim Ae Ranning“Pichoq izi” asarlari misolida. – KCI, 2024. – B. 61-80.)
20. 20. (Kim Ju Xi. Ona-qiz-patriarxat munosabatlarining o’zgarish jihatlari - Pak Van Soning“Onaning qoziqlari” turkumi va Kim Ae Ranning“Pichoq izi” asarlari misolida. – KCI, 2024. – B. 61-80.)
21. 유지원. 한국과 중국 여성작가의 전쟁소설에 나타난 트라우마와 기억의 서사에 대한 동아시아적 비교연구 - ‘엄마의 말뚝’과 ‘전쟁의 꽃’을 중심으로. – KCI, 2024. – 75-96 쪽.
22. (Yu Ji Von. Koreys va xitoy ayol yozuvchilarining urush romanlaridagi travma va xotira rivoyatlarining trans-Sharqiy Osiyo qiyosiy tadqiqoti -“Onaning qoziqlari” va“Urush gullari” asarlari misolida. – KCI, 2024. – B. 75-96.)
23. 이순희. 한국전후소설에 나타난 모성성 연구 - 박완서의 ‘엄마의 말뚝’을 중심으로. – 고려대학교, 2021. – 112 쪽.
24. (Li Sun Xi. Koreys urushidan keyingi romanlarda onalik o’rganish - Pak Von Suhning“Onaning qoziqlari” asari misolida. – Koreya Universiteti, 2021. – 11
25. 서울대학교. 박완서 소설의 정신분석적 연구. – CORE, 2021. – 89 쪽.
26. (Seul Milliy Universiteti. Pak Von Suh romanlarining psixoanalitik tadqiqi. – CORE, 2021. – 89 b.)
27. 최영진. 현대 한국 소설 연구. – 부산: 부산대학교 출판부, 2013. – 276 쪽.
28. (Choy Yon Jin. Zamonaviy koreys qissachiligi tadqiqi. – Pusan: Pusan Milliy Universiteti nashriyoti, 2013. – 276 b.)
29. 이호영. 한국문학사. – 서울: 한국문화사, 2012. – 412 쪽.
30. (Li Xo Yon. Koreys adabiyoti tarixi. – Seul: Koreya madaniyati nashriyoti, 2012. – 412 b.)